

नागरी तथा ग्रामीण भागातील पिण्याच्या
पाण्याची टंचाई परिस्थिती निवारणार्थ
ध्यावयाच्या उपाययोजनांबाबत आर्थिक तथा
भौतिक मर्यादा वाढविणे बाबत.

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: टंचाई-२०१६ / प्र.क्र. १४३ / पापु-१४
गो.ते. रुग्णालय संकुल इमारत, ७ वा मजला, लो.टि. मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
तारीख: ४ मे, २०१६

वाचा :-

- १) शासन निर्णय पा.पु.व स्व.वि, क्रमांक: टंचाई-३०९९/प्र.क्र.१३/पापु १४ दि.१ फेब्रुवारी १९९९
- २) शासन निर्णय पा.पु.व स्व.वि, क्रमांक: टंचाई-३०९९/प्र.क्र.१२/पापु १४ दि.३ फेब्रुवारी १९९९
- ३) शासन निर्णय पा.पु.व स्व.वि, क्रमांक: टंचाई-१००२/प्र.क्र.१६५/पापु १४ दि.२ मे, २००२
- ४) शासन निर्णय पा.पु.व स्व.वि, क्रमांक: टंचाई १००६/प्र.क्र.३४/पापु १४, दि.१३ सप्टेंबर, २००६
- ५) शासन निर्णय पा.पु.व स्व.वि, क्रमांक: टंचाई-१००७/प्र.क्र.२१२/पापु १४ दि. ११ मार्च, २००८
- ६) शासन निर्णय पा.पु.व स्व.वि, क्रमांक: टंचाई २००८/प्र.क्र.१४९/पापु १४, दि. २१ ऑगस्ट २००९
- ७) शासन निर्णय पा.पु.व स्व.वि, क्रमांक: टंचाई १००९/प्र.क्र.७०/ पापु १४, दि. ३१ ऑगस्ट २००९
- ८) शासन निर्णय पा.पु.व स्व.वि, क्रमांक: टंचाई १०१०/प्र.क्र.९२/ पापु १४, दि. २९ जून २०१०
- ९) शासन निर्णय पा.पु.व स्व.वि, क्रमांक: टंचाई १०११/प्र.क्र.११९/ पापु १४, दि. ३ डिसेंबर, २०११
- १०) शासन निर्णय पा.पु.व स्व.वि, क्रमांक: टंचाई २०१२/प्र.क्र.६६/ पापु १४, दि. २९ मार्च, २०१२.
- ११) शासन निर्णय पा.पु.व स्व.वि, क्रमांक: टंचाई २०१२/प्र.क्र.६६/ पापु १४, दि. ४ मे, २०१२.
- १२) शासन निर्णय पा.पु.व स्व.वि, क्रमांक: टंचाई ३०९९/प्र.क्र.१२६/ पापु १४, दि. १६ जून, २०१२.

१३) शासन निर्णय पा.पु.व स्व.वि, क्रमांक: टंचाई २०१३/प्र.क्र. ७६/पापु १४, दि. ११ फेब्रुवारी, २०१३.

१४) शासन निर्णय पा.पु.व स्व.वि, क्रमांक: टंचाई २०१३/प्र.क्र.१८०/पापु १४, दि. ४ एप्रिल, २०१३.

१५) शासन निर्णय पा.पु.व स्व.वि, क्रमांक: ग्रापाधो/१११४/प्र.क्र.२२/ पापु ७, दि. ९ जुलै, २०१४

प्रस्तावना -

दरवर्षी अपु-या पर्जन्यमानामुळे किंवा अन्य कारणांमुळे, राज्यात नागरी तथा ग्रामीण भागात पिण्याच्या पाण्याची टंचाई निर्माण झाल्यास, संदर्भ क्र.१, २ व ६ येथील स्थायी आदेशानुसार पाणी टंचाई निवारणार्थ उपाययोजना घेण्यात येतात. यामध्ये शासनाने संदर्भ क्र. ३ ते ५ व ७ ते १५ येथील शासन निर्णयान्वये वेळोवेळी सुधारणा केली आहे.

मा. मंत्री (मदत व पुनर्वसन) यांच्या अध्यक्षतेखालील स्थापन करण्यात आलेल्या मंत्रीमंडळ उपसमितीच्या दिनांक ३० मार्च, २०१६ रोजी झालेल्या बैठकीत नागरी तथा ग्रामीण पिण्याच्या पाणी टंचाई निवारण कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणी संदर्भात काही तरतुदींमध्ये सुधारणा करून भौतिक निकष शिथिल करणे तसेच आर्थिक मर्यादेत सुधारणा करण्याबाबतचा निर्णय घेण्यात आला आहे. सदर निर्णयाच्या अनुषंगाने शासन निर्णय निर्गमित करण्याची बाब विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

प्रस्तावनेत नमूद केल्याप्रमाणे नागरी तथा ग्रामीण भागातील पिण्याच्या पाण्याच्या टंचाई निवारणार्थ घ्यावयाच्या उपाययोजनांबाबत शासन खालील प्रमाणे सुधारित आदेश निर्गमित करण्यात येत आहे.

१) ग्रामीण भागातील संबंधित गावांच्या/वाड्यांच्या १ कि.मी. परिसरातील सार्वजनिक उद्भवातून दरडोई दर दिवशी २० लिटर्स पेक्षा कमी पाणी उपलब्ध होण्याची शक्यता असेल त्या ठिकाणी जिल्हाधिकाऱ्यांना असलेल्या अधिकारानुसार पाण्याची पाणी टंचाई जाहीर करता येऊ शकेल.

२) ग्रामीण भागातील पिण्याच्या पाण्याची टंचाई परिस्थिती निवारणार्थ घेण्यात येणाऱ्या उपाययोजनांमध्ये धरणामध्ये अथवा तलावामध्ये चर खणणे या उपाययोजनेचा समावेश करण्यात येत आहे. यासंबंधी कार्यवाही पुढीलप्रमाणे करण्यात यावी.

अ) या उपाययोजनेचा मुळ उद्देश नागरिकांना पेयजल पुरवठा करणे असा एकमेव असेल.

आ) या उपाययोजनेमधून नागरिकांना तात्काळ पाणी पुरवठा होऊ शकेल.

- इ) या उपाययोजनेमध्ये धरणामध्ये अथवा तलावामध्ये चर खणणे यासाठी संबंधित वरीष्ट भुवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा यांनी या उपाययोजनेमधून पाणी मिळण्याबाबत प्रमाणित केले असणे आवश्यक आहे.
 - ई) धरण अथवा तलावामध्ये चर खणण्याबाबत संबंधित विभागाची ना-हरकत प्राप्त करून घेणे आवश्यक आहे.
 - उ) उपरोक्त अनु.क्र. ३ व ४ येथील बाबींची पूर्तता झाल्याशिवाय प्रस्तुत उपाययोजनेबाबतची कामे सुरु करण्यात येऊ नयेत.
 - ऊ) चरामधून पाणी उपलब्धतेची खात्री झाल्यानंतरच अन्य अनुषंगिक बाबींवरील खर्च करण्यात यावा.
 - ऋ) या उपाययोजने अंतर्गत येणाऱ्या खर्चामध्ये सदर चर खणण्याबाबतचा खर्च तसेच अनुषंगिक बाबी (पंपिंग मशिनरी, तात्पुरती पाईप लाईन तसेच टँकरमध्ये पाणी भरणे संबंधी व्यवस्था (हायड्रन्ट)) या बाबींचा समावेश असेल.
 - ल) या उपाययोजनेसाठी घेण्यात आलेली पंपिंग मशिनरी, तात्पुरती पाईप लाईन तसेच हायड्रन्ट व्यवस्था या बाबतची यंत्रसामुग्री व इतर साहित्य याचा त्याच ठिकाणी पुढील वर्षी अथवा अन्य ठिकाणी पुन्हा वापर करण्यासाठी सदर साहित्याचा ताबा कोणाकडे असावा याबाबत जिल्हाधिकाऱ्यांनी संबंधितांना जबाबदारी निश्चित करून देणे आवश्यक आहे.
- ३) तात्पुरत्या पूरक नळ पाणी पुरवठा योजनांबाबतचे प्रस्ताव तयार करताना कार्यान्वित असलेल्या नळ पाणी पुरवठा योजनेचा उद्भव कमी पडत असेल अथवा पूर्ण आटला असेल तरच तात्पुरती पाणी पुरवठा योजना हाती घेण्यात यावी. मात्र तात्पुरत्या पूरक पाणी पुरवठा योजनेसाठी प्रस्तावित नवीन उद्भव कार्यान्वित असलेल्या नळ पाणीपुरवठा योजनेपासून ५ कि. मी. च्या आत असावा.
 - ४) टँकरने पाणी पुरवठा करणे या उपाययोजनेमध्ये उद्भवावरून टँकरमध्ये पाणी भरण्यासाठी करावयाच्या तात्पुरत्या व्यवस्थेचा (हायड्रन्ट) खर्च करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
 - ५) शासन निर्णय, पा.पु. व स्व.वि, दिनांक ०९ जुलै, २०१४ अन्वये राज्यातील ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांची लोकवर्गणी पूर्णपणे रद्द करण्यात आली आहे. त्यामुळे ग्रामीण भागातील पाणी टंचाई अंतर्गत घेण्यात येणाऱ्या उपाययोजनांकरिता लोकवर्गणी जमा करण्याची आवश्यकता नाही. तथापि अशी लोकवर्गणी जमा केली असल्यास परत करण्यात येऊ नये.
 - ६) शासन निर्णय, पा.पु. व स्व.वि, दिनांक २१ ऑगस्ट, २००९ नुसार नागरी भागातील पाणी टंचाई निवारणार्थ तातडीच्या पाणी पुरवठा योजनांतर्गत महानगरपालिका, "अ"

व "ब" नगरपालिकांना १०% लोकवर्गणी तसेच "क" वर्ग नगरपालिकांना ५ % लोकवर्गणी भरणे आवश्यक आहे. तथापि सदर लोकवर्गणी भरण्याकरिता नगरपालिकांना ५ टप्प्यात सदर रक्कम भरण्याची सवलत देण्यात देत आहे. तसेच नगर पंचायतींना ५ % लोकवर्गणीची अट शिथिल करण्यात येत आहे.

७) पाणी टंचाई निवारणार्थ घेण्यात येणाऱ्या खालील उपाययोजनांना प्रशासकीय मंजूरी देण्यासाठी वित्तीय मर्यादा खालीलप्रमाणे निश्चित करण्यात येत आहे.

उपाययोजनेचे नाव	जिल्हाधिकाऱ्यांचे अधिकार	विभागीय आयुक्तांचे अधिकार
अ) तात्पुरती पूरक नळ पाणी पुरवठा योजना	रु. २०.०० लक्ष पर्यंत	रु. ५०.०० लक्ष पर्यंत
आ) नळ पाणी पुरवठा योजनांची विशेष दुरुस्ती	रु. ३०.०० लक्ष पर्यंत	रु. ५०.०० लक्ष पर्यंत
इ) जुन्या विहीरीची दुरुस्ती / विहीरी खोल करणे / पुनर्जिवित करणे.	रु. २.०० लक्ष पर्यंत	रु. ३.०० लक्ष पर्यंत
ई) धरणामध्ये अथवा तलावामध्ये चर खणणे.	रु. ५.०० लक्ष पर्यंत	रु. १०.०० लक्ष पर्यंत
उ) पिण्याच्या पाण्याचे टँकर भरण्यासाठी आवश्यक ती तात्पुरती उपाययोजना (हायड्रन्ट) करणे.	रु. ०.५० लक्ष पर्यंत	रु. १.०० लक्ष पर्यंत
ऊ) बैलगाडीने पाणी पुरवठा करणे.	प्रती दिन प्रती बैलगाडी रु. ५००/- पर्यंत	

उपरोक्त शासन निर्णय मा. मंत्री (मदत व पुनर्वसन) यांच्या अध्यक्षतेखालील स्थापन करण्यात आलेल्या मंत्रीमंडळ उपसमितीच्या दिनांक ३० मार्च, २०१६ रोजी झालेल्या बैठकीत घेण्यात आलेल्या निर्णयानुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६०५०३१३५३१४८९२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(राजेश कुमार)
प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.विरोधी पक्ष नेता, विधानसभा/विधानपरिषद,

२. मा.विधानसभा/विधापरिषद, सदस्य.
३. मा.राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
४. मा.मुख्यमंत्री, यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. प्रधान सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
६. प्रधान सचिव, ग्रामविकास आणि जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
७. प्रधान सचिव (२), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
८. अपर मुख्य सचिव, मदत व पुनर्वसन, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
९. महालेखाकार, (लेखा परीक्षा / लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र-१, मुंबई
१०. महालेखाकार, (लेखा परीक्षा / लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र-२, नागपूर
११. सर्व विभागीय आयुक्त
१२. सर्व जिल्हाधिकारी
१३. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद
१४. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
१५. संचालक, नगरपालिका प्रशासन संचालनालय, मुंबई.
१६. संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पूणे
१७. मा. मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
१८. मा. मंत्री/राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, सर्व, मंत्रालय, मुंबई
१९. मुख्य सचिव यांचे उप सचिव, मंत्रालय मुंबई,
२०. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील नियंत्रक अधिकारी, सर्व, मंत्रालय मुंबई
२१. निवड नस्ती, पापु-१४